

Zniesienie kary śmierci

„[Europejski Trybunał Praw Człowieka] w sprawie *Öcalan* nie wykluczył, że art. 2 [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, przewidujący ochronę prawa do życia,] uległ już zmianie w zakresie usunięcia wyjątku zezwalającego na zastosowanie kary śmierci. Co więcej, [...] od tamtego czasu sytuacja uległa zmianie. Wszystkie państwa członkowskie, z wyjątkiem dwóch, podpisały protokół nr 13 [do Konwencji] oraz wszystkie, jedynie z wyjątkiem trzech państw, które podpisały protokół, ratyfikowały go. Liczby te w połączeniu ze spójną praktyką państw w przestrzeganiu moratorium na karę śmierci zdecydowanie wskazują, że art. 2 został zmieniony tak, aby zabraniał stosowania kary śmierci we wszelkich okolicznościach. W związku z powyższym Trybunał nie uważa, że treść drugiego zdania art. 2 ust. 1 nadal stanowi ograniczenie dla interpretacji słów „niehumanitarne lub poniżające traktowanie albo karanie” zawartych w art. 3 [Konwencji, zakazującym tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania] jako obejmujących karę śmierci [...]” (*Al-Saadoon i Mufdhi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 2 marca 2010, § 120).

Ryzyko narażenia na „zjawisko celi śmierci”¹

Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

7 lipca 1989 r.

Skarżący był obywatelem niemieckim osadzonym w więzieniu w Anglii, gdzie oczekiwał na ekstradycję do Stanów Zjednoczonych Ameryki w związku z zarzutem zasztytowania rodziców swojej partnerki. W skardze zarzucił, że pomimo gwarancji udzielonych rządowi Zjednoczonego Królestwa istniało poważne prawdopodobieństwo, że w razie ekstradycji do USA zostanie on skazany na karę śmierci. Utrzymywał, że gdyby doszło do jego ekstradycji, zostałby on poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu oraz karaniu sprzecznemu z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, w szczególności z powodu „zjawiska celi śmierci”, polegającego na tym, że ludzie przebywają przez wiele lat w ekstremalnym stresie i przeżywają traumę oczekując na egzekucję.

Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że ekstradycja skarżącego do USA naraziłaby go na realne niebezpieczeństwo traktowania sprzecznego z art. 3 Konwencji. Dochodząc do tego wniosku Trybunał uwzględnił okoliczność, że w USA skazani zazwyczaj spędzają

¹ Jeżeli chodzi o warunki osadzenia w celi śmierci, zob. w szczególności: *Poltoratski przeciwko Ukrainie*, *Kouznetsov przeciwko Ukrainie*, *Nazarenko przeciwko Ukrainie*, *Dankevitch przeciwko Ukrainie*, *Aliev przeciwko Ukrainie* oraz *Khokhlitch przeciwko Ukrainie*, wyroki z dnia 29 kwietnia 2003 r.; *G.B. przeciwko Bułgarii (skarga nr 42346/98)* oraz *Iorgov przeciwko Bułgarii*, wyroki z dnia 11 marca 2004 r.

Zestawienie – zniesienie kary śmierci

bardzo długi czas w celach śmierci w wyjątkowo trudnych warunkach, że stale wzmagającą się męką oczekiwania na egzekucję, a także osobiste okoliczności skarżącego, zwłaszcza jego wiek oraz stan psychiczny w czasie popełnienia przestępstwa. Trybunał zauważył również, że uzasadniony zamiar ekstradycji mógł być osiągnięty innymi środkami, które nie pociągałyby za sobą cierpienia o tak wyjątkowej intensywności i tak długim czasie trwania. W rezultacie **decyzja** Wielkiej Brytanii o **ekstradycji** skarżącego do Stanów Zjednoczonych, **gdyby została wykonana, naruszałaby art. 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania).

Einhorn przeciwko Francji

16 października 2001 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżący, obywatel amerykański, zbiegł ze Stanów Zjednoczonych po tym, jak został oskarżony o zamordowanie swojej byłej partnerki. Zaocznie został uznany za winnego morderstwa i skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Francuski rząd wydał zgodę na ekstradycję skarżącego, na tej podstawie, że skarżący, po jego powrocie do Pensylwanii, skorzysta z prawa do nowego i rzetelnego procesu oraz nie zostanie skazany na karę śmierci. Skarżący odwołał się, ale francuska Rada Stanu (*Conseil d'Etat*) odrzuciła jego apelację. Przed Trybunałem skarżący zarzucał między innymi, że jego ekstradycja została zatwierdzona pomimo ryzyka skazania go na karę śmierci oraz narażenia na nieludzkie i poniżające warunki w „celi śmierci”.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** (w sposób oczywisty nieuzasadnioną). Przypomniał, że fakt, że po skazaniu na karę śmierci osadzeni narażeni są na „zjawisko celi śmierci” w pewnych przypadkach, zwłaszcza mając na względzie czas spędzany w ekstremalnych warunkach, nieustanną i wzmagającą się męką oczekiwania na egzekucję oraz osobiste uwarunkowania danego osadzonego, może zostać uznane za formę traktowania wykraczającą poza ramy określone w art. 3 Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania). Trybunał zauważył jednak, że okoliczności sprawy oraz gwarancje uzyskane przez francuski rząd wystarczająco oddalały niebezpieczeństwo skazania skarżącego na śmierć w Pensylwanii. Ponadto, skoro w nakazie ekstradycji wyraźnie zastrzeżono, że „nie można żądać skazania [skarżącego] na karę śmierci, skazać go na taką karę ani jej wymierzyć”, Trybunał uznał, że wskutek ekstradycji do Stanów Zjednoczonych skarżący nie został narażony na poważne niebezpieczeństwo traktowania lub karania zakazanego przez art. 3 Konwencji.

Zobacz także: *Nivette przeciwko Francji*, [decyzja częściowa](#) o dopuszczalności z 14 grudnia 2000 r. i [decyzja ostateczna](#) z 3 lipca 2001 r.

Demir przeciwko Turcji

30 sierpnia 2005 r. (decyzja w sprawie dopuszczalności)

Skarżący, powołując się na art. 3 Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania) zarzucał w skardze, że został narażony na „syndrom celi śmierci” w związku z toczącymi się wśród władz politycznych dyskusjami na temat przywrócenia kary śmierci w kontekście skazania przywódcy PKK (Partii Pracujących Kurdystanu, nielegalnej organizacji).

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** (w sposób oczywisty nieuzasadnioną). Trybunał zwrócił uwagę, że kara śmierci została w Turcji zniesiona, a turecki Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 27 grudnia 2002 r. utrzymał ważność ustawodawstwa znoszącego karę śmierci. W związku z tym dotychczas wymierzone kary śmierci zostały automatycznie zamienione na kary dożywotniego pozbawienia wolności. Ponadto Turcja ratyfikowała Protokół 6 do Konwencji z dnia 28 kwietnia 1983 r. dotyczący zniesienia kary śmierci. Trybunał ustosunkował się także do obaw skarżącego, jakoby w następstwie skazania przywódcy PKK miało zostać przywrócone wykonywanie kary śmierci. W związku z tym Trybunał zauważył, że moratorium na wykonywanie kary śmierci obowiązuje w Turcji od 1984 r. Stwierdził ponadto, że dyskusje nad przywróceniem kary śmierci toczone przez władze polityczne dotyczyły wyłącznie osoby przywódcy PKK. Ponadto sytuacji przywódcy PKK nie można przekładać wprost na sytuację skarżącego, zważywszy na przeszłość polityczną tego ostatniego. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że wykonanie kary śmierci na skarżącym jest kwestią czysto hipotetyczną i skarżący nie może twierdzić,

jakoby doświadczył nieustannej i wzmagającej się męki oczekiwania na egzekucję, co oznaczałoby traktowanie go w sposób przekraczający poziom [dotkliwości] przewidziany w art. 3 Konwencji.

Ryzyko ukamienowania

Jabari przeciwko Turcji

11 października 2000 r.

Skarżąca, obywatelka irańska, uciekła z Iranu, gdzie została pozbawiona wolności za utrzymywanie związku z żonatym mężczyzną. Zatrzymana w Istambule za posługiwanie się fałszywym paszportem kanadyjskim, zarzuciła, że gdyby powróciła do Iranu, to byłaby narażona na realne niebezpieczeństwo ukamienowania. Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) nadał jej status uchodźcy stwierdzając, że - gdyby wróciła do Iranu - byłaby narażona na nieludzkie karanie, w szczególności na śmierć przez ukamienowanie.

Trybunał potraktował z należytą powagą wniosek UNHCR w odniesieniu do ryzyka, na jakie narażona byłaby skarżąca, gdyby została deportowana do Iranu. Mając na uwadze, że kara śmierci przez ukamienowanie za cudzołóstwo nadal obowiązywała i mogła zostać wymierzona przez władze irańskie, Trybunał stwierdził, że istniało realne ryzyko, że w razie powrotu skarżącej do Iranu może ona zostać poddana traktowaniu sprzecznemu z Konwencją. Zatem wykonanie nakazu jej **deportacji** do Iranu **spowodowałoby naruszenie art. 3** Konwencji (zakaz tortur). Trybunał ponadto uznał, że w tym przypadku **doszło do naruszenia art. 13** Konwencji (prawo do skutecznego środka odwoławczego).

Razaghi przeciwko Szwecji

25 stycznia 2005 r. (skreślenie skargi z listy)

Skarżący, obywatel Iranu, złożył w listopadzie 1998 r. wniosek o udzielenie azylu w Szwecji. Krajowa Rada ds. Imigracji odrzuciła wniosek i nakazała wydalenie skarżącego do Iranu. Skarżący zarzucał, że w razie wydalenia do Iranu będzie mu grozić m.in. śmierć przez ukamienowanie za utrzymywanie związku z żoną mułły. Powołał się na art. 2 Konwencji (prawo do życia) oraz art. 3 Konwencji (zakaz nieludzkiego traktowania), a także na art. 1 protokołu nr 6 do Konwencji (zniesienie kary śmierci).

Trybunał zauważył, że we wrześniu 2004 r. Szwedzka Rada ds. Cudzoziemców wycofała nakaz wydalenia skarżącego i przyznała mu prawo stałego pobytu. W związku z tym, że skarżącemu nie groziło już wydalenie do Iranu i towarzyszące temu niebezpieczeństwo naruszenia przytoczonych artykułów Konwencji, Trybunał uznał sprawę za rozstrzygniętą i zgodnie z art. 37 Konwencji **skreślił skargę z listy**.

Ryzyko skazania na karę śmierci

Bader i Kanbor przeciwko Szwecji

8 listopada 2005 r.

Skarżący są czteroosobową rodziną z syryjskim obywatelstwem, których wnioski o udzielenie azylu w Szwecji zostały odrzucone, a ponadto doręczono im nakazy deportacji do Syrii. Zarzucili oni, że po tym, jak ojciec rodziny został zaocznie uznany za winnego współudziału w morderstwie i skazany na śmierć w Syrii, to w razie powrotu do tego kraju znajdzie się on w realnym niebezpieczeństwie wykonania egzekucji.

Trybunał uznał, że pierwszy skarżący miał słuszną i uzasadnioną obawę, że w razie przymusowego powrotu do ojczystego kraju zostanie tam stracony. Ponieważ egzekucje były przeprowadzane w sposób pozbawiony jakiegokolwiek kontroli lub odpowiedzialności publicznej, zaistniałe okoliczności bez wątpienia powodują u niego duży lęk i cierpienie. Jeśli chodzi o postępowanie karne, w ramach którego został skazany na śmierć, Trybunał uznał, że z uwagi na jego ogólnikowy przebieg i zupełny brak poszanowania prawa do obrony, zaistniał rażący przypadek odmowy prawa do rzetelnego procesu. Trybunał stwierdził, że kara śmierci orzeczona wobec skarżącego w nierzetelnym procesie może powodować u niego oraz u jego rodziny dodatkowe cierpienie oraz lęk o przyszłość

Zestawienie – zniesienie kary śmierci

w razie przymusowego powrotu do Syrii. W związku z tym Trybunał orzekł, że jeżeli **deportacja** skarżących do Syrii zostanie przeprowadzona, to **spowoduje naruszenie art. 2** (prawo do życia) **oraz art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji.

Salem przeciwko Portugalii

9 maja 2006 r.

Sprawa dotyczyła ekstradycji do Indii podejrzanego o terroryzm. Minister Spraw Zagranicznych Indii wniósł o ekstradycję skarżącego uzasadniając, że skarżący jest podejrzany o odegranie kluczowej roli w dużych zamachach terrorystycznych przeprowadzonych w 1993 r. w Bombaju. Zgodnie z właściwym indyjskim prawem takie czyny są zagrożone karą śmierci lub dożywotniego pozbawienia wolności. W odpowiedzi na wniosek o udzielenie dalszych informacji złożony przez portugalskie władze wicepremier Indii udzielił formalnych gwarancji, że skarżący po ekstradycji do Indii nie zostanie skazany na karę śmierci ani na karę pozbawienia wolności na okres dłuższy niż 25 lat.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** (w sposób oczywisty nieuzasadnioną). Zdaniem Trybunału portugalskie sądy prawidłowo uznały gwarancje prawne, polityczne i dyplomatyczne udzielone przez indyjski rząd w przedmiotowej sprawie za wystarczające i przekonujące. Wobec braku przeciwnych dowodów Trybunał nie może zmieniać ustaleń sądów krajowych, które zbadały wniosek o ekstradycję w postępowaniu kontradiktoryjnym i miały możliwość zebrania materiału dowodowego bezpośrednio od stron, które m.in. przekazały do akt sprawy liczne opinie ekspertów od prawa indyjskiego. W tej sprawie nie można podważyć dobrej wiary portugalskiego rządu podnosząc, że w istocie chodzi o stosowanie się do norm prawa międzynarodowego przez Indie, państwo, o którym nie można powiedzieć, że nie jest oparte na rządach prawa.

Boumediene i Inni przeciwko Bośni i Hercegowinie

18 listopada 2008 r. (decyzja o dopuszczalności)

Sprawa dotyczyła niewykonania decyzji Izby Praw Człowieka nakazującej Bośni i Hercegowinie ochronę praw oraz doprowadzenie do powrotu podejrzanych o terroryzm przetrzymywanych w Zatoce Guantánamo (Kuba).

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** (w sposób oczywisty nieuzasadnioną). Mając na uwadze w szczególności gwarancje uzyskane przez władze Bośni i Hercegowiny, że skarżący nie zostaną poddani karze śmierci, torturom, przemocy bądź innym formom niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania Trybunał stwierdził, że można uznać, iż Bośnia i Hercegowina podjęła wszelkie możliwe kroki w celu zapewnienia ochrony podstawowych praw skarżących, zgodnie z wymogami zawartymi w przedmiotowych decyzjach krajowych.

Babar Ahmad i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

8 lipca 2010 r. (decyzja o dopuszczalności)²

Pomiędzy 2004 a 2006 rokiem wszystkim czterem skarżącym zostały postawione zarzuty popełnienia różnych przestępstw o charakterze terrorystycznym w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Rząd USA wniósł o ekstradycję skarżących ze Zjednoczonego Królestwa. W rezultacie, wszyscy czterej zostali zatrzymani i aresztowani na czas trwania postępowania ekstradycyjnego. Skarżący zarzucali, że jako osoby niebędące obywatelami USA, podejrzanymi o członkostwo w Al-Kaidzie lub pomocnictwo i podżeganie do popełnienia aktów międzynarodowego terroryzmu, byliby narażeni na uznanie za „walczących po stronie wroga” na mocy Sekcji 2, Wojskowego Rozkazu Stanów Zjednoczonych nr 1 wydanego w listopadzie 2001 r. [*United States Military Order*] i jako tacy, mogliby zostać zatrzymani, osądzeni przez komisję wojskową i skazani na karę śmierci. Ambasada USA udzieliła dyplomatycznych gwarancji, że skarżący byliby sądzeni przed sądem federalnym a nie komisją wojskową, i nie byliby traktowani jako „walczący po stronie wroga”.

W swojej decyzji o dopuszczalności, Trybunał uwzględnił, że nie istniały powody aby przypuszczać, że rząd Stanów Zjednoczonych mógłby złamać udzielone gwarancje dyplomatyczne. Nie zachodziło zatem realne ryzyko, że skarżący zostaliby uznani za

² Trybunał wydał [wyrok](#) w tej sprawie 10 kwietnia 2012 r.

Zestawienie – zniesienie kary śmierci

„walczących po stronie wroga” wraz z konsekwencją, jaką to pociągałoby za sobą w postaci orzeczenia kary śmierci. W rezultacie, ta część skargi została uznana za **niedopuszczalną** (w sposób oczywisty nieuzasadnioną).

Rapo przeciwko Albanii

25 września 2012 r.

Skarżący, który ma obywatelstwo albańskie oraz amerykańskie, został osadzony w więzieniu na terytorium Stanów Zjednoczonych w następstwie ekstradycji z Albanii, aby stanąć tam przed sądem z powodu ciężących na nim licznych zarzutów karnych; jeden z zarzucanych mu czynów jest zagrożony karą śmierci. Kiedy skarżący przebywał jeszcze w albańskim areszcie, podniósł zarzut, że jego prawa zagwarantowane Konwencją zostaną naruszone, jeśli dojdzie do jego ekstradycji do Stanów Zjednoczonych, gdzie grozi mu skazanie na karę śmierci w razie postawienia przed sądem i skazania.

Biorąc pod uwagę ryzyko wymierzenia skarżącemu kary śmierci Trybunał uznał, że jego ekstradycja do Stanów Zjednoczonych **nie spowoduje naruszenia art. 2** (prawo do życia) i **art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji oraz **art. 1** (zniesienie kary śmierci) **protokołu nr 13** do Konwencji. W materiałach zgromadzonych w sprawie przed Trybunałem nic nie wzbudzało wątpliwości co do wiarygodności gwarancji, że w Stanach Zjednoczonych władze nie będą się domagały kary śmierci wobec skarżącego oraz że taka kara nie zostanie mu wymierzona. Ponadto w sprawie tej Trybunał uznał, że doszło do **naruszenia art. 34** Konwencji (prawo do skargi indywidualnej), ponieważ skarżącego poddano ekstradycji do Stanów Zjednoczonych z naruszeniem zalecenia Trybunału adresowanego do albańskiego rządu na podstawie Reguły 39 (środki tymczasowe) [Regulaminu Trybunału](#) i dotyczącego powstrzymania się od ekstradycji.

Harkins i Edwards przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

17 stycznia 2012 r.

Obaj skarżący objęci ekstradycją ze Zjednoczonego Królestwa do Stanów Zjednoczonych utrzymywali, że grozi im tam skazanie na karę śmierci lub karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia. Pierwszy skarżący został oskarżony o zabójstwo podczas usiłowania rozboju z użyciem broni, a drugi skarżący został oskarżony o umyślne postrzelenie dwóch osób skutkujące śmiercią jednej z nich oraz zranieniem drugiej, ponieważ rzekomo osoby te miały sobie z niego kpić. Władze Stanów Zjednoczonych udzieliły gwarancji, że w sprawach przeciwko skarżącym nie zostanie wymierzona kara śmierci, a maksymalna kara, która im groziła to dożywotnie pozbawienie wolności.

Trybunał uznał ich skargi, w których powoływali się na zagrożenie karą śmierci za **niedopuszczalne** (w sposób oczywisty nieuzasadnione). Powtórzył też, że w sprawach o ekstradycję należy przyjąć domniemanie dobrej wiary wobec państwa wnioskującego, które legitymuje się długą historią poszanowania demokracji, praw człowieka i rządów prawa oraz jest związane wieloletnimi umowami ekstradycyjnymi z Układającymi się Stronami. Trybunał przywiązywał też szczególną wagę do gwarancji procesowych dotyczących kary śmierci. W przypadkach dotyczących obu skarżących zarówno rząd Stanów Zjednoczonych, jak i organy ścigania udzieliły wyraźnych i jednoznacznych gwarancji. Były one wystarczające do wyłączenia ryzyka, że którykolwiek ze skarżących zostanie skazany na śmierć w razie ekstradycji. Ponadto, jeżeli chodzi o ryzyko skazania na dożywocie bez możliwości warunkowego zwolnienia, Trybunał stwierdził, że w przedmiotowej sprawie **nie doszłoby do naruszenia art. 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), gdyby którykolwiek ze skarżących został **poddany ekstradycji**.

Al Nashiri przeciwko Polsce

24 lipca 2014 r.

Sprawa dotyczyła zarzutów o stosowanie tortur, złe traktowanie i tajne przetrzymywanie podejrzanego o terroryzm obywatela Arabii Saudyjskiej pochodzącego z Jemenu – który jest obecnie osadzony w bazie marynarki wojennej Stanów Zjednoczonych w Zatoce Guantánamo na Kubie. Skarżący twierdził, że był przetrzymywany w tajnym więzieniu amerykańskiej Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA) na terytorium Polski. Powołał się

Zestawienie – zniesienie kary śmierci

w szczególności na art. 2 (prawo do życia) i art. 3 (zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, a także na art. 1 (zniesienie kary śmierci) protokołu nr 6 do Konwencji w związku z jego transferem z Polski twierdząc, że zaistniały uzasadnione powody, by przypuszczać, że zachodzi realne i poważne ryzyko poddania go karze śmierci.

Trybunał uznał, że doszło do naruszenia przez Polskę art. 2 i 3 Konwencji w związku z art. 1 protokołu nr 6 do Konwencji, z racji umożliwienia CIA wywiezienia skarżącego na obszar jurysdykcji komisji wojskowej i narażając go tym samym na poważne ryzyko, że zostanie on skazany na karę śmierci w następstwie tego procesu. Następnie na podstawie **art. 46** Konwencji (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Trybunał zdecydował, że Polska, aby uczynić zadość zobowiązaniom nałożonym na nią na mocy art. 2 i 3 Konwencji w związku z art. 1 protokołu 6 do Konwencji, powinna była dążyć do niezwłocznego wyeliminowania ryzyka, że skarżący może zostać skazany na karę śmierci, żądając od władz Stanów Zjednoczonych gwarancji, że taka kara nie zostanie mu wymierzona. Trybunał stwierdził również, że w tej sprawie Polska **nie wykonała** zobowiązania nałożonego przez **art. 38** Konwencji (obowiązek udzielenia wszelkich niezbędnych ułatwień dla skutecznego przeprowadzenia dochodzenia). Następnie stwierdził, że doszło do **naruszenia art. 3** Konwencji (zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) zarówno w jego aspekcie materialnym, jak i formalnym, **naruszenia art. 5** Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), **naruszenia art. 8** Konwencji (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego), **naruszenia art. 13** Konwencji (prawo do skutecznego środka odwoławczego) oraz **naruszenia art. 6 ust. 1** Konwencji (prawo do rzetelnego procesu sądowego) Konwencji.

A.L. (X.W.) przeciwko Rosji (nr 44095/14)³

29 października 2015 r.

Sprawa ta dotyczyła w szczególności skargi mężczyzny mieszkającego w Rosji i poszukiwanego w Chinach jako podejrzanego o przestępstwo, któremu w razie przymusowego odesłania do Chin groziłoby skazanie na karę śmierci.

Trybunał orzekł, że przymusowy powrót skarżącego do Chin spowodowałby **naruszenie art. 2** Konwencji (prawo do życia) i **art. 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). W szczególności mając na uwadze, że w nakazie opuszczenia miejsca zamieszkania skierowanym przeciwko skarżącemu wyraźnie stwierdzono, że zostanie on deportowany, jeżeli nie opuści Rosji przed upływem wyznaczonego terminu oraz że został zatrzymany jego rosyjski paszport, Trybunał uznał, że skarżącemu bezpośrednio groziła deportacja do Chin, gdzie mógłby zostać skazany na karę śmierci. Rosja była związana zobowiązaniem wynikającym z Konwencji do nienarażania skarżącego na takie ryzyko.

W sprawie tej Trybunał uznał także, że doszło do **naruszenia art. 3** Konwencji z uwagi na warunki osadzenia skarżącego w ośrodku detencyjnym dla cudzoziemców oraz z uwagi na warunki jego przetrzymywania na posterunku policji.

Al Nashiri przeciwko Rumunii (nr 33234/12)

31 maja 2018 r.

Skarżący w tej sprawie został oskarżony w USA o udział w atakach terrorystycznych. Sprawa dotyczyła zarzutu skarżącego, że Rumunia umożliwiła amerykańskiej Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA) wywiezienie go ze swojego terytorium w ramach tajnego programu wydawania [więźniów] w trybie nadzwyczajnym i zezwoliła, aby został poddany złemu traktowaniu oraz arbitralnemu przetrzymywaniu w tajnym więzieniu CIA. Skarżący również zarzucił, że Rumunia nie spełniła swojego obowiązku przeprowadzenia skutecznego dochodzenia w sprawie postawionych mu zarzutów.

W tej sprawie Trybunał nie miał dostępu do skarżącego, ponieważ był on nadal przetrzymywany przez władze USA w bardzo restrykcyjnych warunkach, więc musiał ustalić fakty na podstawie różnych innych źródeł. W szczególności, kluczowe informacje uzyskano z raportu Senatu USA na temat tortur CIA, który został wydany w grudniu 2014 r. Trybunał wysłuchał również zeznań biegłych.

Trybunał orzekł, że w sprawie skarżącego miało miejsce **naruszenie art. 3 Konwencji**

³ 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

Zestawienie – zniesienie kary śmierci

(zakaz tortur) z powodu braku ze strony rządu rumuńskiego skutecznego dochodzenia w sprawie zarzutów stawianych skarżącemu oraz z powodu udziału w działaniach CIA, które doprowadziły do złego traktowania. Trybunał stwierdził również, że nastąpiło **naruszenie art. 5** (prawo do wolności i bezpieczeństwa), **art. 8** (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) i **art. 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) **w związku z art. 3, 5 i 8**. Ponadto orzekł, że miało miejsce **naruszenie art. 6 § 1** Konwencji (prawo do rzetelnego procesu w rozsądnym okresie) **oraz art. 2** (prawo do życia) i **art. 3** Konwencji **łącznie z art. 1** Protokołu **nr 6** do Konwencji (zniesienie kary śmierci), ponieważ Rumunia pomagała w wywiezieniu skarżącego ze swojego terytorium pomimo realnego ryzyka, że mógł on stanąć w obliczu rażącej odmowy udzielenia ochrony prawnej i orzeczenia kary śmierci. Trybunał stwierdził w szczególności, że Rumunia prowadziła tajne więzienie CIA, które posiadało zaszyfowaną nazwę Detention Site Black, w okresie pomiędzy wrześniem 2003 r., a listopadem 2005 r., że skarżący był w nim przetrzymywany przez 18 miesięcy oraz że władze krajowe wiedziały, że CIA będzie go traktować niezgodnie z Konwencją. Rumunia zezwoliła również na przeniesienie go do innego miejsca przetrzymywania CIA znajdującego się albo w Afganistanie (Detention Site Brown) albo na Litwie (Detention Site Violet), narażając go tym samym na dalsze złe traktowanie. Dlatego też Trybunał stwierdził, że skarżący znajdował się pod jurysdykcją Rumunii i to państwo było odpowiedzialne za naruszenie jego praw gwarantowanych przez Konwencję. Ponadto Trybunał zalecił, aby Rumunia najszybciej jak to jest możliwe zakończyła pełne dochodzenie w sprawie skarżącego i w razie potrzebny ukarała ponoszącą odpowiedzialność urzędników. Na koniec Trybunał orzekł, że Państwo powinno również zwrócić się do USA w celu uzyskania zapewnienia, że skarżący nie zostanie poddany karze śmierci.

al-Hawsai przeciwko Litwie16 stycznia 2024 r.⁴

Sprawa dotyczyła obywatela Arabii Saudyjskiej, który był sądzony przed amerykańską komisją wojskową w Zatoce Guantanamo pod zarzutem ułatwiania i zarządzania finansami Al-Kaidy. Skarżący wielokrotnie podnosił zarzuty tortur, złego traktowania i nieuznanego przetrzymywania w latach 2005-06, kiedy był przetrzymywany w tajnym ośrodku na Litwie prowadzonym przez amerykańską Centralną Agencję Wywiadowczą (CIA). Te rzekome wydarzenia miały miejsce na tle tak zwanej „wojny z terroryzmem”.

Trybunał orzekł, że doszło do naruszenia **art. 3 Konwencji** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) na podstawie jego istotnych i materialnych ograniczeń, z powodu braku skutecznego zbadania przez Litwę zarzutów skarżącego oraz z powodu jej współudziału w programie tajnych więzień CIA. Trybunał uznał również, że doszło do **naruszenia art. 6 § 1** (prawo do rzetelnego procesu sądowego w rozsądnym terminie) oraz **art. 2** (prawo do życia) i **art. 3 Konwencji w związku z art. 1 Protokołu nr 6** (zniesienie kary śmierci) do Konwencji, ponieważ Litwa pomogła w przekazaniu skarżącego ze swojego terytorium pomimo realnego ryzyka, że może on zostać narażony na rażące zaprzeczenie sprawiedliwości i karę śmierci. Trybunał uznał ponadto, że doszło do **naruszenia art. 5** (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), **art. 8** (prawo do poszanowania życia prywatnego) oraz **art. 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) w związku z **art. 3, 5 i 8 Konwencji**. Trybunał zauważył w szczególności, że skarżący podlegał wirtualnemu zakazowi komunikacji ze światem zewnętrznym od czasu jego schwytania w 2003 r., więc musiał ustalić fakty na podstawie różnych innych źródeł. W szczególności uzyskał kluczowe informacje z jednego z najbardziej wiarygodnych dostępnych źródeł, raportu Komisji Senatu USA w sprawie tortur CIA, opublikowanego w grudniu 2014 roku. W raporcie tym wyraźnie wskazano, że skarżący był przetrzymywany w tajnym ośrodku CIA o kryptonimie „Detention Site Violet”. Miejsce to, w świetle dowodów zebranych przez Trybunał, znajdowało się na Litwie. Trybunał stwierdził następnie, że chociaż prawdopodobnie nie był tam poddawany najsurowszym technikom przesłuchań, musiał doświadczyć zawiązania oczu lub kaptura, odosobnienia, ciągłego używania kajdan na nogi oraz narażenia na hałas i światło, co było standardową praktyką CIA w ramach programu tajnych więzień w tamtym czasie. Władze litewskie musiały być świadome, że CIA podda go takiemu traktowaniu w tajnym więzieniu znajdującym się na ich terytorium,

⁴ Niniejszy wyrok stanie się ostateczny w okolicznościach określonych w art. 44 § 2 (wyroki ostateczne) [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#).

Zestawienie – zniesienie kary śmierci

biorąc pod uwagę szeroko dostępne w tym czasie informacje na temat tortur, złego traktowania i znęcania się nad podejrzanymi o terroryzm w areszcie w USA. Zezwolono również na przeniesienie go do innego tajnego więzienia CIA (w Afganistanie), narażając go na dalsze złe traktowanie, oraz do USA, gdzie groziło mu rażące zaprzeczenie sprawiedliwości i kara śmierci. W niniejszej sprawie Trybunał uznał, że skarżący podlegał jurysdykcji Litwy i że kraj ten był odpowiedzialny za naruszenia jego praw wynikających z Konwencji. Wreszcie, zgodnie z **art. 46** (moc wiążąca i wykonanie wyroków) Konwencji, powtórzył zalecenia sformułowane w niektórych poprzednich orzeczeniach, aby pozwane państwo jak najszybciej podjęło pełne dochodzenie karne i, jeśli to konieczne, ukarało wszystkich odpowiedzialnych urzędników. Litwa musiała również złożyć dalsze oświadczenia Stanom Zjednoczonym w celu usunięcia lub ograniczenia skutków naruszeń praw skarżącego.

K.J. i Inni przeciwko Rosji (nr 27584/20 i 39768/20)

19 marca 2024 r.⁵

Sprawa ta dotyczyła w szczególności wydanych przez władze rosyjskie nakazów deportacji trzech obywateli Korei Północnej do Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej (KRLD). Skarżący zarzucali między innymi, że w przypadku deportacji do KRLD groziłyby im tortury i śmierć.

Trybunał uznał, że doszło do **naruszenia art. 2** (prawo do życia) i **art. 3** (zakaz tortur) Konwencji w odniesieniu do jednego ze skarżących, zaginionego studenta, ponieważ był on narażony na realne ryzyko tortur lub śmierci, a władze rosyjskie były odpowiedzialne za jego przekazanie funkcjonariuszom KRLD. Trybunał zauważył w szczególności, że skarżący, o którym mowa, był narażony na niezwykle wysokie ryzyko kary śmierci - powszechnie stosowanej wobec osób powracających - oraz tortur - w odwecie za ubieganie się o azyl - w przypadku powrotu do KRLD. Sytuacja ta została potwierdzona w raportach renomowanych organizacji międzynarodowych i nie była kwestionowana przez rząd. Władze rosyjskie nie podjęły żadnych znaczących kroków w celu zbadania ryzyka dla skarżącego w przypadku jego powrotu. Instytut Praw Człowieka (IHR), organizacja pozarządowa reprezentująca skarżącego przed Trybunałem, stwierdziła w związku z tym, że ponieważ skarżący zaginął, północnokoreańscy urzędnicy musieli albo odesłać go do Korei Północnej, albo przetrzymać go w odosobnieniu w konsulacie, albo kazać go zamordować.

Skargi oczekujące na rozpatrzenie

Al.-Nashiri przeciwko Litwie (nr 31908/22) ⁶

Skarga zakomunikowana litewskiemu rządowi 21 lutego 2024 r.

Sprawa dotyczy obywatela Arabii Saudyjskiej pochodzenia jemeńskiego, obecnie przetrzymywanego w Zatoce Guantanamo i postawionego przed komisją wojskową Stanów Zjednoczonych (USA) pod zarzutem, między innymi, zamachu bombowego na okręt US Navy USS Cole w 2000 roku. Władze USA uważają go za jedną z najwyższych rangą postaci w Al-Kaidzie. Przed Trybunałem skarżący podniósł wiele zarzutów dotyczących tortur, złego traktowania i nieuznanego przetrzymywania, gdy był przetrzymywany przez pięć miesięcy w latach 2005-2006 w tajnym ośrodku na Litwie prowadzonym przez Centralną Agencję Wywiadowczą USA (CIA).

Trybunał powiadomił o skardze Rząd Litwy i zadał stronom pytania na podstawie Artykułów 2 (prawo do życia), 3 (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), 6 § 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego), 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) i 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji oraz Artykułu 1 (zniesienie kary śmierci) Protokołu nr 6 do Konwencji.

⁵ Niniejszy wyrok stanie się ostateczny w okolicznościach określonych w art. 44 § 2 (wyroki ostateczne) [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#).

⁶ Trybunał orzekł w dwóch innych sprawach dotyczących przetrzymywania skarżącego w tajnych ośrodkach CIA, w Polsce i Rumunii: zob. wyroki wydane w 2014 r. w sprawie [Al Nashiri przeciwko Polsce](#) i w 2018 r. w sprawie [Al Nashiri przeciwko Rumunii](#), streszczone powyżej.

Kara śmierci jako rezultat nierzetelnego procesu

Öcalan przeciwko Turcji

12 maja 2005 r. (Wielka Izba)

Abdullah Öcalan jest obywatelem tureckim, odbywającym karę dożywotniego pozbawienia wolności w tureckim więzieniu. Przed zatrzymaniem był liderem PKK (Partii Pracujących Kurdystanu – nielegalnej organizacji). Został zatrzymany w Kenii w niejasnych okolicznościach wieczorem 15 lutego 1999 r., a następnie przewieziony do Turcji, gdzie został skazany na śmierć w czerwcu 1999 r. za czyny mające na celu doprowadzenie do oddzielenia się części tureckiego terytorium. W następstwie zniesienia w prawie tureckim, w sierpniu 2002 r., kary śmierci w czasie pokoju, Sąd Bezpieczeństwa Państwa w Ankarze zamienił skarżącemu, w październiku 2002 r., karę śmierci na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Öcalan zaskarżył wymierzenie oraz ewentualne wykonanie kary śmierci w jego sprawie.

Zastosowanie kary śmierci: Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 2** (prawo do życia), **art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) oraz **art. 14** (zakaz dyskryminacji) Konwencji, ponieważ kara śmierci została zniesiona, a kara wymierzona skarżącemu zmieniona poprzez przekształcenie na dożywotnie pozbawienie wolności.

Praktyka Państw Stron Konwencji dotycząca kary śmierci: Trybunał stwierdził, że kara śmierci w czasie pokoju została uznana w Europie za nieakceptowaną formę kary, która na mocy art. 2 Konwencji nie jest już dopuszczalna. Jednakże nie udało się znaleźć ostatecznej odpowiedzi na pytanie, czy Państwa Strony Konwencji uznały praktykę wykonywania kary śmierci za niehumanitarną i poniżającą traktowanie sprzeczne z art. 3 Konwencji. W każdym razie Trybunał stwierdził, że **wykonanie kary śmierci orzeczonej w wyniku nierzetelnego procesu byłoby sprzeczne z Konwencją**, nawet gdyby art. 2 Konwencji interpretować jako nadal dopuszczającą karę śmierci.

Kara śmierci w wyniku nierzetelnego procesu sądowego: Trybunał zauważył, że art. 2 Konwencji wykluczył wykonanie kary śmierci w stosunku do osoby, której proces sądowy był nierzetelny. Strach i niepewność o przyszłość wywołane przez wyrok śmierci tam, gdzie istniała realna możliwość, że wyrok zostanie wykonany, w sposób nieunikniony wywołuje silne ludzkie cierpienie. Takie cierpienie nie mogło być oderwane od nierzetelnego postępowania zakończonego wydaniem wyroku, który - zważywszy, że dotyczy ludzkiego życia - stał się bezprawny na mocy Konwencji. W sprawie skarżącego moratorium na wykonywanie kary śmierci w Turcji obowiązywało od 1984 r., a turecki rząd zawiesił egzekucję zgodnie z zastosowanym przez Trybunał środkiem tymczasowym. Jednak, uwzględniając, że skarżący był najbardziej poszukiwaną osobą w Turcji, ryzyko wykonania na nim wyroku istniało przez ponad 3 lata do czasu podjęcia decyzji o zniesieniu kary śmierci. W rezultacie **wymierzenie kary śmierci w wyniku nierzetelnego procesu sądowego** przez sąd, którego niezawisłość i bezstronność budziły wątpliwości, **oznaczało niehumanitarnie traktowanie sprzeczne z art. 3** Konwencji.

M.A. i Inni przeciwko Bułgarii (nr 5115/18)

20 lutego 2020 r.

Skarżącymi w tej sprawie było pięciu chińskich obywateli, ujgurskich muzułmanów z Regionu Autonomicznego Sinciang-Ujgur w Chinach. Sprawa dotyczyła ich planowanego wydalenia ze względów bezpieczeństwa narodowego do Chin, gdzie rzekomo groziłaby im śmierć lub złe traktowanie. Skarżący twierdzili, że w przypadku powrotu do Chin grozi im prześladowanie, złe traktowanie i arbitralne zatrzymanie, a nawet egzekucja.

Trybunał uznał, że deportacja do Chin trzech skarżących stanowiłaby naruszenie **art. 2** (prawo do życia) oraz **art. 3** (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Trybunał zauważył w szczególności, że rządowe represje wobec Ujgurów były uzasadniane przez chińskie władze potrzebą zwalczania terroryzmu i ekstremizmu, a podejrzenia o separatyzm lub zagrożenie bezpieczeństwa państwa mogły prowadzić do

długoletniego więzienia lub kary śmierci bez należytego procesu. Trybunał zauważył ponadto, że według władz bułgarskich przed przybyciem do Bułgarii skarżący przeszli szkolenie dla Islamskiego Ruchu Wschodniego Turkiestanu, organizacji separatystycznej działającej w zachodnich Chinach, która została uznana za organizację terrorystyczną. W niniejszej sprawie Trybunał stwierdził, że istniały istotne podstawy, aby sądzić, że skarżący byliby narażeni na rzeczywiste ryzyko arbitralnego zatrzymania i uwięzienia, a także złego traktowania, a nawet śmierci, gdyby zostali wydaleny do kraju pochodzenia. Co więcej, w procesie wdrażania decyzji o repatriacji lub wydaleniu wobec skarżących nie było skutecznych gwarancji, że nie zostaną oni odesłani z powrotem do Chin.

Kara śmierci jako taka sprzeczna z Europejską Konwencją Praw Człowieka

Al-Saadoon i Mufdhi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

2 marca 2010 r.

Sprawa dotyczyła skargi dwóch obywateli irackich – sunnitów – oskarżonych o udział w zabójstwie brytyjskich żołnierzy wkrótce po inwazji na Irak w 2003 r., co do tego, że przekazanie ich przez władze brytyjskie do irackiego aresztu narażiło ich na realne ryzyko egzekucji przez powieszenie.

Kara śmierci jako nieludzkie i poniżające traktowanie: Trybunał podkreślił, że chociaż 60 lat temu, gdy Konwencja była przyjmowana, kara śmierci nie naruszała standardów międzynarodowych, to w kolejnych latach miała miejsce ewolucja w kierunku jej całkowitego zniesienia w prawie i praktyce wszystkich 47 państw członkowskich Rady Europy/Stron Konwencji. Weszły w życie dwa protokoły do Konwencji, znoszące karę śmierci w czasie pokoju (Protokół nr 6) oraz w każdych okolicznościach (protokół nr 13). Wielka Brytania ratyfikowała oba. Wszystkie Państwa Strony Konwencji, z wyjątkiem dwóch podpisały protokół 13 podpisały Protokół nr 13 i tylko trzy państwa, spośród tych które go podpisały, nie ratyfikowały go jeszcze. To wskazuje, że art. 2 Konwencji został zmieniony tak, aby zakazać kary śmierci w każdych okolicznościach. Trybunał uznał zatem, że **kara śmierci**, która powodowała umyślne i zamierzone niszczenie istoty ludzkiej przez organy państwa, wywołując ból i intensywne cierpienie psychiczne będące rezultatem świadomości nadchodzącej śmierci, **mogła być uznana za nieludzką i poniżającą oraz, jako taką, za sprzeczną z art. 3** Konwencji.

Ponadto Trybunał, na podstawie **art. 46** Konwencji (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) zauważył w tej sprawie, że rząd Zjednoczonego Królestwa był zobowiązany do niezwłocznego położenia kresu cierpieniom skarżących związanym ze strachem przed egzekucją, poprzez podjęcie wszelkich możliwych kroków w celu uzyskania od władz irackich gwarancji, że skarżący nie zostaną poddani karze śmierci.

Skargi oczekujące na rozpatrzenie

Saadoune przeciwko Rosji i Ukrainie (nr 28944/22) ⁷

Skarga oczekująca na rozpatrzenie - środki tymczasowe⁸ wskazane w dniu 16 czerwca 2022 r.

Sprawa dotyczy obywatela Maroka, członka Sił Zbrojnych Ukrainy, który poddał się siłom rosyjskim podczas niedawnych działań wojennych i od tego czasu został skazany na karę śmierci w tak zwanej „Donieckiej Republice Ludowej”. W dniu 14 czerwca 2022 r. przedstawiciel skarżącego złożył wniosek do Trybunału na podstawie Reguły 39 (środki tymczasowe) Regulaminu Trybunału w celu zapewnienia jego praw konwencyjnych.

Trybunał wskazał w szczególności Rządowi Federacji Rosyjskiej, zgodnie z Regułą 39 (środki tymczasowe) Regulaminu Trybunału, że powinien zapewnić, aby kara śmierci nałożona na skarżącego nie została wykonana, zapewnić odpowiednie warunki jego zatrzymania oraz zapewnić mu wszelką niezbędną pomoc medyczną i lekarstwa. Trybunał wskazał również

⁷ W dniu 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

⁸ Zobacz zestawienie tematyczne „[Środki tymczasowe](#)”.

Rządowi Ukrainy, aby zapewnił, na ile to możliwe, poszanowanie praw konwencyjnych skarżącego.

Pinner przeciwko Rosji i Ukrainie (nr 31217/22) i Aslin przeciwko Rosji i Ukrainie (nr 31233/22)⁹

Skargi oczekujące na rozpatrzenie - środki tymczasowe¹⁰ wskazane w dniu 16 czerwca 2022 r.

Skargi te dotyczą dwóch obywateli brytyjskich, którzy są członkami Sił Zbrojnych Ukrainy, którzy poddali się siłom rosyjskim podczas niedawnych działań wojennych i od tego czasu zostali skazani na śmierć w tak zwanej „Donieckiej Republice Ludowej”. W dniu 27 czerwca 2022 r. przedstawiciele skarżących wnieśli skargi do Trybunału na podstawie Reguły 39 (środki tymczasowe) Regulaminu Trybunału w celu zapewnienia ich praw konwencyjnych.

Trybunał wskazał w szczególności Rządowi Federacji Rosyjskiej, zgodnie z Regułą 39 (środki tymczasowe) Regulaminu Trybunału, że powinien zapewnić, aby kara śmierci nałożona na skarżących nie została wykonana; zapewnić odpowiednie warunki ich przetrzymywania; oraz zapewnić im wszelką niezbędną pomoc medyczną i lekarstwa. Trybunał wskazał również Rządowi Ukrainy, aby zapewnił, na ile to możliwe, poszanowanie praw konwencyjnych skarżących.

Dodatkowa lektura

Zob. w szczególności:

- Platforma wymiany wiedzy na temat EKPC (ECHR-KS), [Artykuł 2 - Prawo do życia](#)

Kontakt z mediami:

Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08

⁹ W dniu 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

¹⁰ Zobacz zestawienie tematyczne „[Środki tymczasowe](#)”.